

Asia: VN/33074/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä alkoholilain muuttamiseksi. Hyvinvointialue suhtautuu kriittisesti esitettyihin lainsäädännön muutoksiin, joilla alkoholin saatavuus lisääntyisi asiakkaan saadessa ostaa alkoholinsa suoraan kotiin tai muihin toimintaympäristöihin ilman, että hänen täytyy se itse käydä paikan päällä ostamassa. Ehdotettu muutos on ristiriidassa alkoholilain periaatteen kanssa, jonka tavoitteena on alkoholihaittojen vähentäminen.

Laaja-alainen tutkimusnäyttö vahvistaa, että alkoholin saatavuutta lisäävät toimet lisäävät alkoholihaittoja. Tutkimusnäyttöä on kansainvälisesti saatavilla, ja tätä viestiä myös erilaiset asiantuntijalaitokset Suomessa ovat viestineet. Modernissa hyvinvointiyhteiskunnassa päätöksenteon tulee nojautua tutkittuun tietoon, ja tämän asian toivomme hallituksen ottavan huomioon alkoholilain muutoksessa. Alkoholin saatavuutta ei tule lisätä, sillä alkoholi ei ole mikä tahansa hyödyke, vaan riippuvuutta ja laajasti erilaisia terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja aiheuttava aine. Kaikki toimet, jotka lisäävät alkoholin helpompaa myyntiä ja saatavuutta, ovat pitkällä aikavälillä myös todennäköisesti alkoholin haittoja lisääviä vaikutuksia.

Pohjois-Karjalassa alkoholisairastavuus on jo nyt maan korkeinta pitkästä alkoholin jakeluteistä huolimatta. Siten on oletettavaa, että alkoholin saatavuuden helpottuessa, myös sen kulutus haittoineen tulee mitä todennäköisimmin ennestään lisääntymään alueellamme. Hyvinvointialueille jää lain toimeenpanosta aiheutuvien terveyshaittojen korjaaminen, mikä aiheuttaa haasteita jo ennestään hankalassa tilanteessa palvelujen järjestämisen osalta. Ennaltaehkäisyn ja valistuksen tarve tulee myös kasvamaan, johon nykyiset hyvinvointialueen resurssit eivät riitä. Kuten esityksessäkin todetaan, alkoholista sosiaali- ja terveydenhuollolle aiheutuva kuormitus on jo nyt merkittävä. Jos lakiesitys lisäisi alkoholin kokonaiskulutusta tai alkoholin kulutusta runsaasti alkoholia käyttävien keskuudessa, voi esityksellä olla alkoholihaittojen hoidosta sote-palveluille aiheutuvia kustannuksia kasvattava vaikutus. Hallituksen tulisi välttää kaikenlaisia lakimuutoksia,

joilla voi olla sote-palvelujen kustannuksia lisääviä vaikutuksia, erityisesti nykyisessä haastavassa hyvinvointialueiden taloustilanteessa.

Eriytynyt huoli lakimuutoksen mahdollisista vaikutuksista liittyy haavoittuviin kohderyhmiin. Alkoholin toimittamisen myötä kotona nautittujen alkoholihuomien kulutus tulee todennäköisesti lisääntymään. Jo nyt koti on keskeinen paikka, jossa alkoholia käytetään. Lakimuutos saattaisi siirtää juomista entistä enemmän kotioloihin, joissa ei ole valvontaa eikä sosiaalista kontrollia, toisin kuin anniskelua toteuttavissa ravintoloissa. Lakimuutos todennäköisesti lisää alkoholia jo ennestään ongelmallisesti käyttävien alkoholin kulutusta. Kotiinkuljetus mahdollistaa juomien hankkimisen myös henkilöille, jotka eivät kykene itse ostamaan alkoholia kaupasta. Kotioloissa erityisesti alkoholiriippuvaisilla ongelmat voivat kärjistyä johtaen jopa liikunta- ja toimintakyvyn menetykseen ja epäinhimilliseen elämänlaatuun. Lisäksi hoitoon ohjautuminen voi viivästyä, mikä taas pitkittää hoitoa ja kuntoutusta siinä vaiheessa, kun päihdepalvelujen piiriin lopulta tullaan. Pidemmät hoito- ja kuntoutusjaksot vievät enemmän hyvinvointialueen resursseja. Pahimmassa tapauksessa lakimuutoksella mahdollistetaan alkoholinkäyttö siten, että riippuvuussairaus johtaa ennenaikaiseen kuolemaan.

Haitallisen alkoholinkäytön vaikutukset heijastuvat alkoholin käyttäjän lisäksi myös perheenjäseniin. Kotiin toimitusten lisääntyessä on odotettavissa myös lähisuhde- ja perheväkivallan kaltaisia haitallisia vaikutuksia, mahdollisesti jopa sosiaalityön tuen kasvamisen tarvetta, jota esityksen perusteluosiossa ei ole riittävästi arvioitu olemassa olevan tutkimusnäytönkään kannalta. Alkoholinkäyttö kotona altistaa lapset ja nuoret laiminlyönneille, turvattomuudelle ja pelolle. Jo nyt vanhempiensa alkoholinkäytöstä kärsivien lasten määrä Suomessa on suuri, yli 89 000. Lisääntyneiden alkoholihaittojen myötä sosiaalipalvelujen, kuten lastensuojelun, tarve kasvaa.

Kokonaisuutta tarkastellen Pohjois-Karjalan hyvinvointialue esittää, että alkoholilakiin ei tehdä esitettyjä muutoksia eikä muillakaan toimin helpoteta alkoholin saatavuutta. Alkoholista aiheutuvat epäsuorat ja suorat kustannukset yhteiskunnalle tulevat todennäköisesti olemaan paljon suuremmat kuin lakimuutoksesta saatavat kansantaloudelliset hyödyt. Tuoreen selvityksen mukaan alkoholin kustannukset pelkästään julkiselle terveydenhuollolle ovat jopa 1,1 miljardia euroa vuodessa. Julkisen vallan tulee pyrkiä edistämään kansalaisten hyvinvointia ja terveyttä, ja näkemyksemme mukaan esitetty lakimuutos päinvastoin heikentäisi hyvinvointia ja terveyttä. Ei ole eettisesti kestävää ajattelua lisätä valtion puolesta toimia, joilla pahimmillaan lisätään riippuvuussairauksia ja siten lisätään terveyden epätasa-arvoa sekä julkisen terveydenhuollon jo ennestään valtavan suurien alkoholihaittoihin liittyviä kustannuksia. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue on huolissaan siitä, että nykyinen hallitus ajaa alkoholin saatavuuden lisäämistä markkinatalouden näkökulmasta, eikä kansanterveydellisistä ja inhimillisistä lähtökohdista. Huolestuttavasta suunnasta kertovat myös hallituksen suunnitelmat selvittää alkoholipolitiikan vastuutahon siirtymistä jatkossa sosiaali- ja terveysministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön.

Mikäli kaikesta olemassa olevasta alkoholihaittoihin liittyvästä tiedosta, sosiaali- ja terveysministeriön sekä THL:n ja muiden asiantuntijoiden lausunnoista huolimatta esitetyt lakimuutokset toteutetaan, tulee erityistä huomiota kiinnittää vastuullisuuskysymysten ja valvonnan toteutumiseen, kuten oikein tapahtuvaan ikärajavaivontaan ja päihtyneelle myymiseen ja alkoholin luovuttamiseen. Lisäksi tulee huomioida, että mahdollisten muutosten toteutukseen varataan riittävästi aikaa, jotta valvontamekanismit ja toimijoiden koulutukset saadaan huolellisesti järjestettyä.

Wilén Anna

Siun sote - Susanna Wilen, Terveys- ja sairaanhoitopalvelut toimialuejohtaja